

„svobodomiselnim“ govornikom nemških demokratičnih društev.

Tedaj naša trdnja je ta, da svoboda ne gré nad narodnost, ampak narodnost je bistven pridevek, bistvena lastnost svobode, tako, da svoboda, koji je narodnost podredjena sužnica, ni več svoboda.

Rodoljub magjarski Sečen je ob svojem času izrekel imenitno besedo, ki jo naj vsak rodoljub vedno v srcu nosi; rekel je: „Branimo si narodnost, branimo jo skrbnejše kakor svobodo, kajti če svobodo zgubimo, si jo opet lahko pridobimo; zgubimo li pak narodnost, smo jo zgubili za večno; ne dobimo je nikdar več!“ To je istina, to vsak izmed nas spoznava, vsak vidi in čuti.

Morda pa je narodnost le po srcu in v željah tolike vrednosti, po razumu pa ne? morda razum vleva narodnost pustiti in za svobodo hiteti? Vsaj nam nasprotniki tako svetujejo, govoreči: Pustite svojo narodnost, združite se z nami o svobodnih tirjatvah, in tako dobimo vsi skupaj vso svobodo; oni nam pravijo: prodajte narodnost, kupite si svobodo! — Da, da! Tako je bedast hlapček zaslužen grodo zlata zamenil za brusni kamen, ki mu je v mlako padel.

Kaj pa je svoboda? Svoboda je vživanje pravice. Pravice, ki jih človek kot pameten človek ima, vživati, to se pravi: svoboden biti. Vsa svoboda je po takem naslonjena na pravico, pravica pa deli razmero med posamesnikom in vsem ostalim svetom, — recimo: med menoj in med vsacim drugim; zato je svoboda tudi medsobna, svoboda za-me in za vsacega drugega. Ne samo jaz naj svobodo vživam, ampak tudi vsem drugim ljudem imam dati svobodo vživati. Recimo tedaj, svoboda je: pravice vživati, in pravice gojiti ali živiti, — svoboda je življenje pravice.

Svobodi nasprotno je robstvo ali sužnost. Sužnost ima mnogo stopinj. Kratenje ktere bodi pravice, je nesvoboda, je sužnost. Če o sužnosti govorimo, imamo navadno v mislih one sirote v človeški podobi, ki se kupijo in redijo za delo, in se odstranijo, kedar se imatelju ljubi. Ta je res najgroznejša sužnost, kajti človeku se vsa pravica vzeme, celo pravica do življenja. Al sužnost ostane tudi še sužnost, če se človeku le ena pravica, ali en kos pravice vzame. Kajti pravica je, kakor resnica, ena edina, ona se ne dá deliti ali razsekavati na kose. Če se telesu le en ud odreže, je človek krulav; tako je pravica žaljena in oskrunjena, če se le v enem delu krati, ali kakor navadno pravimo, če se le ena pravica skрати.

Vsi smo sini Adamovi, tedaj vsi enaki rojeni, če tudi eden nizko na slami, drugi visoko na mehkih blazinah; ta more zadovoljen biti, ako se mu na list napiše, da je „visokorojen“ gospod, a drugih posebnih pravic kot človek vendar nima. Tudi Bog sam pravi: „ljubi bližnjega, kakor sam sebe“, to se pravi: ti in bližnji, vsi ljudje ste enaki, imate ene iste pravice. Tako kaže tudi človeška pamet, ki je rojena tolmačica večne pravice. Zato zunaj nas in v nas vse govori in kliče, da imamo enake pravice. Različnost posla in stana se naslanja v svobodnih razmerah na pravične pogodbe, a nikdar na nadvlado človeka nad človekom; kajti to je krivica in nesvoboda. Zato če človek človeku le en kos pravice, eno in najmanjšo pravico vzeme, ga s tem napravi nesvobodnega, ga spremeni v sužnega. Ne prašamo tukaj o stopinji sužnosti, ampak razvijamo le pojem (zapopadek) svobode in sužnosti; in vsakako tako stoji, da človeku pravico kratiti ne gré pod pojem svobode, ampak pod pojem sužnosti. Sužen je on, kojemu se pravica krati in tako krivica godi, ker ne vživa pravice; nesvoboden pa je tudi on,

ki pravico krati in tako krivico dela, ker ne živi ali ne goji pravice, brez ktere ni svobode; nesvobodna in sužna sta oba, trpivec in delavec krivice; telesno prestane več on, ki trpi, duševno pa stoji na nižji stopinji on, ki krivico dela, ker je sužnik svojih strasti in ga ne vlada pamet, ki je edini pravičen in svoboden in doleten vladar.

Če tedaj dokažemo, da je narodnost ena izmed tistih pravic, ki jih vsak človek s svojim rojstvom dobi, dokazali smo s tem to, da pravico narodnosti človeku kratiti je toliko, kakor človeka v sužnost spraviti, iz svobodnega človeka delati sužnika, tedaj delati za sužnost a ne za svobodo; dokazali smo s tem, da oni naši nasprotniki, ki stavijo svobodo nad narodnost, slepivo o svobodi govoreči zagovarjajo le gêslo sužnosti in robstva, ravno tako kakor če bi svobodo stavili, recimo, nad osebno pravico.

(Konec prihodnjič.)

Zedinjenje Slovencev

pred prestolom ljubljanskega „konstit. društva.“

Gosp. Dimic je v poslednjem zboru tega društva se prijel govora, s katerim je gosp. dr. Jan. Bleiweis zagovarjal zedinjenje Slovencev v eno administrativno skupino, in pretresovaje razloge njegove prišel je do tega, da pravi, da ta zahteva ni drugega nego „pogret federalizem“, in da ni na korist ne kranjski deželi ne Avstriji, pa da tudi ne vstreza namenu, ki ga slovenska stranka s to idejo doseči misli.

Vsaka stvar ima dve strani, pravi pregovor; da bojo udje nemškega društva drugo stran na prvo vlekli, to je vsak že naprej vedel, ko je slišal, da „konstit. društvo“ bode pretehtovalo „Slovenijo.“ Vendar od g. Dimica, ki je ravnatelj zgodovinskega društva, smo pričakovali, da zgodovinskih dôb, v kterih so dežele, kjer Slovenci bivajo, bile v tesni zavezi, ne bode tako nečimerno preziral, kajti zgodovinsko stališče je ravno to, ki daje podlago naši ideji, da je kaj več kakor le „megla“. In kako, da se zgodovinskemu pravu ne bi smelo pridružiti narodno, kjer gré za dežele, o kterih je Vodnik pel: „Od nekdanj stanuje tukaj moj rod — če vé kdo za drugega, naj reče: odkod?“ Če ste nas nedavno imeli v „nemškem bundu“, ki je segal celó čez meje avstrijske, kako da bi dežele, ki so že večkrat saj večidel bile skupaj, ne môgle in bi ne smele spet priti skupaj v še ožjo zvezo?

Da že jutri to ne bode, to vsak vé, kdor zaželeno zedinjenje le na postavni poti hoče in ne drugače. Gosp. Dimic, namesti da bi bil študiral starodavne naše čase, si je stvar zljajšal in je gledal drugam po svetu — in celó v Švajco. Al tù je pokazal, kako čloyeka lahko strast zbega! Gosp. Dimic pravi: „glejte v Švajco; ondi ni narodnih strank, ondi so le politične stranke, in vse težijo v isti cilj in konec — in to je svoboda.“ To ravno, gosp. Dimic! pa je to, česar Slovenci želijo in po čemur Slovenci težijo. Prvo je to, da vsak narod je v Avstriji tako zavarovan v svoji narodnosti, kakor je zavarovan v Švajci, kjer Nemeč, Francoz in Italijan vživa popolnoma svoje pravice tako, da Švajca razpada v nemško, francozko in laško. Ondi je Nemeč v svojih mejah, in ne sili svoje kulture niti Lahu niti Francozu. Pravo! Taka naj bode Avstrija, in mirna bode. Kjer je národno pravo izgotovljeno ali kakor Nemeč pravi „ein überwundener Standpunkt“, ondi se narodi edino le poganjajo za pridobitev svobode. Kjer pa narodi tega nimajo, kar je prvi pogoj temu, da živijo, ondi gré njihovo delovanje na to, da si pridobijo prvo svobodo — svobodo to, da so! Zato

ste, gospod Dimic! s priliko Švajce jo napak zadeli, marveč — ne hoté — vodo na mlin naš napeljavali.

Da bi nam rojaki „Kranjci“ saj tako pošteni bili kakor je pl. Blagotinšek-Kaisersfeld svojim Štajarskim! Čemu nam zmiraj na uho trobite, da ste skrbni za višo kulturo našo, za naš viši duševni in materijalni blagor? Saj to ni res, in zato Vam Vaše „ljubeznivosti“ nihče ne verjame.

Pl. Blagotinšek je 10. dec. 1866. l. v adresini debati štajarskega deželnega zbora odkritosrčno povedal, kaj hočejo Nemci in taki, ki se za Nemce delate. Kar naravnost je rekel: „V tej Avstriji gré nam Nemcem prvo mesto. (Tedaj: „mi smo mi!“) Meni ni nobena država znana, da ne bi imela národnih voditeljev, in to voditeljstvo, saj ta kraj Litave, gré nam Nemcem. (Tedaj spet isti refrên: „mi smo mi!“) Če ni Avstrija taka, naj razpade; hladne krvi bomo gledali razpad; pa kaj pravim: še veseli ga bomo!“ — To so vendar odkritosrčne besede; tû saj usta to govore, po čemur srcé hrepení! Ljubljanski „Tagblattovci“ pa se hlinijo kakor da bi jim ne bilo za: „mi smo mi“, ampak kakor grlice nam krulijo: „slovenski narod! bodi pameten, bodi naš! zataji svoje národne pravice in sleci svojo kmečko suktnjo, obleci frak in postavi cilindar na glavo, potem boš, kakor smo mi; boš hodil v nemško gledišče in z nami ploskal, ko bode šaljivec Müller „Mühlfeldu“ glorijsko pel, „kutarje“ pa zasmehoval! „Kikeriki“ bo tvoje berilo, ne pa tercijska „Danica“ in namesti neotesanih „Novic“ boš bral naš „Tagblatt“, ki je najbolj fina roba vse ljubljanske inteligencije!“

To je tedaj veliki razloček med štajarskimi voditelji nemške stranke in pa med kranjskimi. Uni odkritosrčno svoj „mi smo mi!“ razglašajo svetu, — kranjski jo drugače godejo. Zato pa tudi ni čuda, da so si večkrat navskriž ti moške, in tako tudi o zadevah zedinjenja Slovencev. V ljublj. „konstit. društvu“ sta Dimic in Dežman povdarjala, da Kranjcem ne bi bilo na korist, ako se združijo z drugimi Slovenci; štajarski deželni odbor, ki je razposlal podučno brošuro po svoji deželi, pa nasproti trdi, da bi štajarskim Slovencem ne kazalo zediniti se s Kranjci. Tû se vidi, da vsak drugače gode na svoje gosle: Dimičev in Dežmanov bas drugače in štajarski odbor spet drugače. Taki godci pa so le škripači — pravo harmonijo dá le soglasni glas in to je glas slovenskega naroda, ki poje Vodnikovo: „Od nekdanj stanuje“...

Al nikar ne mislite „Tagblattovci“, da že jutri ali pojutranjem hočejo eno deželno poglavarstvo, en deželen zbor imeti Slovenci, — Slovenci vejo, da se zgodovina ne dela na vrat na nos. Saj pred malo leti še od Slovencev niste hoteli vedeti nič, kakor od Rusinov ne, o katerih so rekli, da jih je Stadion še le „ustvaril“, tudi od vojvodine srbske, ki jo je Bach „naredil“ itd., in vendar dandanes v državnem zboru celó „Pressa“ vsaki dan pozna „die Polen, Slovenen und Tiroler“, in narodna večina v ljubljanskem deželnem zboru letos ni potrebovala več nemškega jezika, pa vam vendar nobene besede ni na dolgu ostala. Vemo, da ste debelo gledali, kako so se nenadoma spolnile Koseskove besede od 1845. leta

„Krasno bo sad slovenske reči ob uri dozorel“ in tako debelo gledate tudi zdaj, ko čujete besedo „Slovenijo“ — „megleno“ idejo kakor pravite: vendar to lažite se: iz megle pride dež, iz dežja, ako pade na rodovitno mirno zemljo, pa seme obrodi sad. Zasmehujte, črnite, v blato teptajte, saj vemo, da je smeh le vaša notranja togota, blato le črn žolc, — al mi zaupamo, da pravična Avstrija ne bo dala, da bi vam obveljala Blagotinškova: „mi smo mi“, ampak da tudi

nam Slovencem obveljajo vse narodne pravice, in kadar pridemo do teh, takrat smo dosegli, kar je naše, če tudi ostanemo kakor smo dozdej, kajti potem ne bode treba Slovencem se boriti za narodno svojo pravo. Takrat bode Avstrija Dimičeva Švajca!

Zdaj pa je — kakor je Šuzelka v „Reformi“ prav tehtno rekel — zdaj je ideja „zedinjenja Slovencev“ tukaj, in ne bode več zginila iz dnevnega reda ustavne Avstrije.

Dopisi.

Iz Črnomlja 14. nov. (Zbor podružnice kmetijske družbe.) C. k. kmetijska družba vojvodine kranjske je v občnem zboru 8. maja 1867. leta odobrila nova pravila, ktera je tudi c. k. vlada potrdila. Vsled teh pravil §. 31. sme kmetijska družba ustanoviti podružnic kolikor hoče. Ker je pa mislila, da so bile do zdaj podružnice za prevelike okraje osnovane, da je udom ali oviralo, ali celó nemogoče delalo udeleževati se zborov, zatoraj si želi, da bi se več manjših podružnic osnovalo.

Podružnica v Beli Kranji je imela zategadel 10. dne t. m. zbor v Gradacu blizo Črnomlja pri vrlem g. Homaču, načelniku podružničinem. Tukaj so se posvetovali: ali bi bilo bolje, da se v Beli Kranji več podružnic osnuje, ali ne. Eni gospodje so nasvetovali, da bi se napravili dve podružnici, ena za Metliko, ena za Črnomelj; drugi so trdili, da bi to ne bilo dobro, ker je zdaj malo družbenikov, in bi se še ti razcepili. Sklenilo se je tedaj, da ostane za en čas le ena podružnica, in ko si več družbenikov pridobi, razdeli naj se v dve ali tri podružnice. Da se bodo pa družbeniki lože zborov udeleževali, bode zbor enkrat v Metliki, enkrat v Črnomlju. Sklenili so, da bodo dali vselej po sv. maši pred cerkvijo oznaniti, kdaj in kje bo zbor, in da povabijo tudi kmete k zboru, ki niso družbeniki. — To je prav dobro! — Veliko kmetov bo prišlo pogledat in poslušat že iz radovednosti, in ko bodo videli, da se pri tacih zborih res kaj koristnega naučé, pristopilo jih bo potem več k družbi, posebno ker je podružnica obljubila, da bo pogosto podruženske zборе sklicovala in da bodo vselej eni družbeniki govorili o kakošnem razdelku umnega kmetovanja, na pr. o oranji, o setvi, o živinoreji, o sadje-reji, o gozdarstvu itd. (Dobro!) Ako se bo to res tako očitno izvrševalo, dobili bodo kmetje do takih zborov veselje in upanje; do zdaj pa še malo kateri kmet za to družbo vé.

Prosila je pa tudi podružnica, da bi c. kr. kmetijska družba kmete le za pol plače za družbenike sprejemala in jim diplome zastonj dajala, saj kmet že tako komaj izhaja; take pa, ki imajo že kako posebno zaslugó, naj bi jemala čisto zastonj, kakor tudi učitelje, ker se ti že tako zeló ubijajo s podučevanjem o kmetijstvu, ali saj za znižan znesek.

Pogovarjali so se potem nekaj o reji ovác, in družbeniki so splošno željo izrekli, da bi c. k. kmetijska družba kaka dva ovna in ar ovác v te kraje poslala pod takim pogojem, kakor se bodo biki razpošljali. Po teh krajih je dovolj paše za ovce. Kmetje imajo tudi po veliko ovác, a le majhnega, slabega plemena. Se vé da potrebujejo beli Kranjci le bele ovce.

Govorilo se je tudi o gozdih, kako so tukaj zapuščeni. Kmet poseka, kar mu je bolj pri rokah. Imajo gozde brez lesa. Ako kdo kaj lesa za poslopja rabi, prisilen je v druge kraje ga iskat iti. Da bi pa vsak ne sekal, kjer in kar bi hotel, prosi podružnica, naj bi se tudi na Kranjskem gozdni čuvaji osnovali, kakor na spodnjem Štajarskem. Skrbelo naj bi se tudi, da se nova drevesa zasajajo.